

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 3, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 338.439.5

Д. В. Склярець,

аспірант, Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХАРЧОПРОДОВОЛЬЧИХ КОМПЛЕКСІВ РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ

У статті окреслено основні тенденції функціонування та розвитку виробництва продовольчих ресурсів, сформовано оцінку розвитку виробництва продовольчих ресурсів у регіональному розрізі, розглянуто проблеми значної регіональної асиметрії розвитку виробництва продовольчих ресурсів.

This article presents the main trends of the functioning and development of production of food resources, formed by the estimation of the development of the production of food resources in the regional context, the problems of a large regional asymmetry of development of production of food resources.

Ключові слова: регіон, регіональний продовольчий ринок, регіональний продовольчий ринковий простір, потенціал регіонального продовольчого ринку, модернізація, стратегія, інтеграція.

Keywords: region, the regional food market, local food market space, potential regional food market, modernization, strategy, integration.

Постановка проблеми. Ринок продовольчих ресурсів відображає не лише характер взаємодії виробників і споживачів, але і характер товару, що пропонується. Об'єктом торгівлі на даному ринку є продовольчі ресурси, тому важливо визначитися з колом виробників, котрі формують пропозицію, для адекватного відображення тенденцій і перспектив їхнього розвитку і впливу на ринкову кон'юнктуру.

Сировину для виготовлення продовольчої продукції переважно виробляють сільськогосподарські товаровиробники, тому первинною ланкою, що уособлює ресурсний потенціал кожного окремого регіону, можна вважати саме їх. Частина сировини – призначена для подальшої переробки (зерно, насіння соняшнику, молоко, цукрові буряки, велика рогата худоба, свині, птиця тощо).

Виробниками продовольчих товарів, одержаних із сільськогосподарської сировини (хлібобулочні вироби, молочні продукти, олія, цукор і т. ін.), є підприємства харчової промисловості, котрі вважаються основним обсягоформуючим елементом харчопродовольчого комплексу, в межах якого створюється основна частка продуктів харчування. Іншими словами, харчова промисловість уособлює виробничий потенціал, ефективність реалізації якого впливає на процес формування і функціонування ринків продовольчих ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у вирішення практичних завдань функціонування регіональних продовольчих ринків зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Абсава Л., Андрійчук В., Березін О., Бородіна О., Борщевський П., Гладій М., Дудар Т., Гойчук О., Гомелько Т., Звягінцева О., Зінчук Г., Кирилюк Є., Коваленко Ю., Коломицева О., Лисецький А., Лукінов І., Нуралієв С., Осташко Т., Паламарчук М., Саблук П., Сичевський М., Страшинська Л., Шпикуляк О., Шубравська О. та інші.

Виклад основного матеріалу. Оцінка тенденцій розвитку харчопродовольчих комплексів регіональних господарських систем повинна проводитися за допомогою системи показників, що характеризують: виробництво основних видів продовольчих ресурсів (у натуральному і вартісному виразі) та динаміку їх змін; структуру виробленої і реалізованої продукції; рівень імпортозалежності; динаміку ціноутворення на регіональних продовольчих ринках; можливість здійснення простого і розширеного відтворення.

За даними Державної служби статистики України, станом на 2011 р. питома вага сільського господарства у валовій доданій вартості країни становила 9,6%; 5,9% серед усіх зайнятих в економіці – зайняті у сільському господарстві; цей вид діяльності володіє 1,7% основних засобів країни; в основний капітал вкладено 7,7% інвестицій від загальної їх суми в національній економіці. Подібні показники характеризують низьку вагомість сільського господарства в сучасній українській економіці. До такого стану галузь дійшла за останні 20 років, але деякі позитивні тенденції все ж таки можна спостерігати. Зокрема, частка сільського господарства у вартості ВВП України зменшилася з 10,4% у 2005 р. до 9,6% – у 2011 р., причому до 2008 р. вона знижувалася (8,6% у 2006 р., 7,5% – у 2007 р.), а останніми роками почала поступово підвищуватися (7,9% у 2008 р., 8,3% – у 2009, 8,7% – у 2010 р.). Отже, позиції сільського господарства поступово відновлюються, хоча і не досягають рівня, наприклад, 2001 р., коли його питома вага у ВВП складала 16,3%. Для країни, що має статус агропромислової, така динаміка надто повільна, а власний сировинний потенціал продовольчої сфери занадто скудний. Про це свідчить і зменшення питомої ваги сільського господарства у вартості основних засобів, яка у 2001 р. становила 10,2%, у 2005 р. – 6,0%, а на початок 2011 р. – вже 1,7%. Кількість найманих працівників також суттєво зменшилася за останні 11 років: у 2001 р. вони склали 17,1% від загальної кількості зайнятих в економіці, у 2005 р. – 10,0%, а у 2011 р. – вже 5,9%. Отже, тенденції останніх років демонструють зменшення ролі сільського господарства країни в національній економіці.

Харчова промисловість динамічно розвивалась протягом останніх років на фоні поступового зростання купівельної спроможності домогосподарств внаслідок підвищення їхніх доходів, яке мало місце з 2000 р. У галузевій структурі промисловості на її частку за обсягом продукції приходилося 16,6% у 2011 р. (у 2010 р. – 18%, у 2009 р. – 19,8%, у 2008 р. – 15,25%, у 2007 р. – 15,3%). За вагомістю вона посіла в 2011 р. третє місце після виробництва і розподілення електроенергії, газу та води (22,7%) і металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (18,1%). У загальній вартості необоротних активів промисловості на долю харчової в 2011 р. припадало 12,2%, 14% найманих працівників промисловості працюють у сфері виробництва харчових продуктів та напоїв. Інвестиції в основний капітал харчової промисловості складають 5,8% загальної суми інвестицій в економіку України або 14% інвестицій у промисловість.

Для оцінки тенденцій розвитку регіональних харчопродовольчих комплексів показовим буде аналіз загальної динаміки розвитку сільського господарства і харчової промисловості України за останні 10 років як основних обсягоформуючих сфер пропозиції на ринку продовольчих ресурсів.

Розвиток сільськогосподарського виробництва визначається динамікою виробництва рослинництва, у тваринництві коливання менш виражені – підгалузь розвивається більш стабільно, а оскільки вона має меншу питому вагу в загальних обсягах виробництва сільського господарства, ніж рослинництво, то її вплив на загальну динаміку менш суттєвий (рис. 1). Середньорічний темп зростання за розглянутий період складає 103,86% – по сільському господарству, 105,06% – по рослинництву, 102,06% – по тваринництву.

Рис. 1. Динаміка обсягу сільськогосподарського виробництва і виробництва харчової промисловості [1; 5]

Динаміка розвитку харчової промисловості корелює із загальноекономічними циклічними коливаннями: до 2008 р. спостерігається тенденція до уповільнення зростання, а уже з 2008 р. починається спад. Збільшення обсягів відбувається лише у 2010 р. – на 4,5% порівняно з попереднім роком, а у 2011 р. виробництво залишається на рівні минулого року.

Зміни в часі, що характеризують економічний стан виробників продовольчих ресурсів, обумовлюють специфіку функціонування регіональних продовольчих ринків. Однак, комплексне уявлення відносно процесів, що відбуваються, можна сформулювати на основі показників динаміки і тенденцій розвитку виробництва продовольчих ресурсів у регіональному розрізі, а також показників стабільності розвитку.

Оцінка динаміки розвитку здійснюється на основі середньорічних темпів зростання ($T_P^{сер}$), що розраховуються як середньгеометричне значення темпу росту за ряд років, і коефіцієнтів регіонального випередження ($K_{РВ}$), що показують, на скільки відсотків від загальнодержавного рівня відрізняється темп зростання обсягів виробництва галузі у тому чи іншому регіоні (табл. 1).

Як показують розрахунки, представлені у табл. 1, сільське господарство має більш стабільну динаміку змін у регіональному розрізі, однак у більшості областей спостерігається відставання від загальнодержавного рівня розвитку галузі. В харчовій промисловості динаміка по регіонах суттєво відрізняється: найвищі темпи зростання, і коефіцієнт випередження відповідно, має Івано-Франківська область на фоні відставання у розвитку сільського господарства. Це позитивно характеризує технологічну складову виробничого потенціалу і вказує на високу ефективність з огляду на незначний власний ресурсний потенціал. Найгіршу динаміку мають Закарпатська, Луганська, Одеська області, демонструючи суттєве відставання від загальноукраїнських середньорічних темпів росту обсягів виробництва як сільського господарства, так і харчової промисловості. Результати розрахунків свідчать також про стабільне функціонування виробників продовольчих ресурсів у Черкаській області, оскільки вона займає лідируючі позиції за коефіцієнтом випередження як по сільському господарству, так і по харчовій промисловості.

Таблиця 1.

Оцінка динаміки розвитку виробництва продовольчих ресурсів у регіональному розрізі (2007-2011 рр.)*

Регіон	Динаміка розвитку сільського господарства			Динаміка розвитку харчової промисловості		
	$T_P^{сер}$, %	$K_{РВ}$, %	Ранг	$T_P^{сер}$, %	$K_{РВ}$, %	Ранг
Україна	104,89	100,00	–	100,83	100,00	–
АР Крим	108,82	103,75	2	103,71	102,86	7
Вінницька	106,27	101,32	6	100,37	99,54	13
Волинська	103,23	98,42	19	103,55	102,70	9
Дніпропетровська	104,98	100,09	10	98,49	97,68	19
Донецька	103,93	99,08	15	101,73	100,89	11
Житомирська	103,17	98,36	20	99,55	98,73	16
Закарпатська	101,64	96,90	23	92,16	91,40	25
Запорізька	101,61	96,87	24	104,34	103,48	4
Івано-Франківська	103,52	98,69	18	114,52	113,58	1
Київська	104,21	99,35	14	101,46	100,62	12
Кіровоградська	104,35	99,49	13	104,07	103,21	6
Луганська	101,90	97,15	22	95,04	94,26	24
Львівська	102,30	97,53	21	106,98	106,10	3
Миколаївська	104,76	99,88	11	102,83	101,98	10
Одеська	101,30	96,58	25	97,91	97,10	21
Полтавська	106,93	101,94	4	104,11	103,25	5
Рівненська	103,66	98,83	17	98,85	98,04	17
Сумська	106,32	101,36	5	98,44	97,63	20
Тернопільська	105,03	100,13	9	97,88	97,07	22
Харківська	105,41	100,50	8	98,64	97,83	18
Херсонська	107,89	102,86	3	103,69	102,84	8
Хмельницька	105,98	101,04	7	99,82	99,00	14
Черкаська	110,67	105,51	1	112,39	111,46	2
Чернівецька	104,64	99,76	12	97,58	96,78	23
Чернігівська	103,73	98,89	16	99,81	98,99	15

*Розраховано автором за даними [5]

Характеристика тенденцій розвитку виробників продовольчих ресурсів у регіонах не лише дає уяву про темпи зростання чи спаду їх обсягів виробництва, а і дозволяє оцінити, якого напрямку набувають ці зміни. Для цього необхідно порівняти середньорічні темпи зростання обсягів виробництва за два п'ятирічні періоди, обравши відповідні темпи приросту даного показника. Одержані значення коефіцієнту тенденцій розвитку ($K_{т.р.}$) дають можливість зрозуміти, пришвидшилося чи уповільнилося зростання, чи змінилося спадом (табл. 2).

Оцінка тенденцій розвитку харчової промисловості в регіональному розрізі показує, що лише в двох областях України динаміка покращилася – зростання обсягів виробництва пришвидшилося в Херсонській області – на 2,71% та Івано-Франківській – на 1,39%. Майже незмінною залишилася динаміка в Черкаській області на фоні її покращення у розвитку сільського господарства, в решті областей – суттєве погіршення. Тенденції, що спостерігаються у розвитку харчової промисловості, обумовлені загальноекономічною динамікою, яка, в свою чергу, пояснюється циклічними коливаннями, зокрема, світовою економічною кризою.

Таблиця 2.
Оцінка тенденцій розвитку виробництва продовольчих ресурсів у регіональному розрізі (2000-2011 рр.)*

Регіон	Тенденції розвитку сільського господарства				Тенденції розвитку харчової промисловості			
	$T_{р}^{сер}$, % (2001-2006 рр.)	$T_{р}^{сер}$, % (2007-2011 рр.)	$K_{т.р.}$, %	Ранг	$T_{р}^{сер}$, % (2001-2006 рр.)	$T_{р}^{сер}$, % (2007-2011 рр.)	$K_{т.р.}$, %	Ранг
Україна	103,36	104,89	+1,48	–	113,42	100,83	-11,10	–
АР Крим	101,66	108,82	+7,04	1	110,41	103,71	-6,07	8
Вінницька	102,58	106,27	+3,60	7	109,18	100,37	-8,07	10
Волинська	102,05	103,23	+1,16	14	119,77	103,55	-13,54	23
Дніпропетровська	105,91	104,98	-0,88	19	108,13	98,49	-8,92	12
Донецька	103,03	103,93	+0,87	16	106,45	101,73	-4,43	5
Житомирська	101,22	103,17	+1,93	11	112,70	99,55	-11,67	20
Закарпатська	102,21	101,64	-0,56	18	122,73	92,16	-24,91	25
Запорізька	104,64	101,61	-2,90	24	109,06	104,34	-4,33	4
Ів.-Франківська	101,3	103,52	+2,19	10	112,95	114,52	+1,39	2
Київська	106,41	104,21	-2,07	22	113,19	101,46	-10,36	16
Кіровоградська	106,02	104,35	-1,58	21	116,01	104,07	-10,29	15
Луганська	105,97	101,90	-3,84	25	109,65	95,04	-13,32	22
Львівська	101,22	102,30	+1,07	15	112,69	106,98	-5,07	6
Миколаївська	107,23	104,76	-2,30	23	108,80	102,83	-5,49	7
Одеська	102,92	101,30	-1,57	20	106,35	97,91	-7,94	9
Полтавська	107,20	106,93	-0,25	17	114,79	104,11	-9,30	13
Рівненська	102,22	103,66	+1,41	13	111,20	98,85	-11,11	18
Сумська	99,50	106,32	+6,85	2	108,71	98,44	-9,45	14
Тернопільська	101,33	105,03	+3,65	6	113,70	97,88	-13,91	24
Харківська	102,63	105,41	+2,71	8	111,07	98,64	-11,19	19
Херсонська	103,50	107,89	+4,24	5	100,95	103,69	+2,71	1
Хмельницька	99,68	105,98	+6,32	3	111,91	99,82	-10,80	17
Черкаська	104,94	110,67	+5,46	4	112,50	112,39	-0,10	3
Чернівецька	102,07	104,64	+2,52	9	110,67	97,58	-11,83	21
Чернігівська	102,00	103,73	+1,70	12	108,71	99,81	-8,19	11

*Розраховано автором за даними [5]

Оцінка стабільності розвитку виробництва здійснюється на основі аналізу середнього квадратичного відхилення обсягів випуску продовольчих ресурсів у регіонах та коефіцієнту варіації (табл. 3).

Проведений аналіз показав, що 11 регіонів України мають низький рівень варіювання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, тобто галузь розвивається стабільно, як і по Україні в цілому. В решті областей коливання обсягів не перевищує 25%, тобто рівень варіативності – середній. У харчовій промисловості України в цілому рівень стабільності низький – варіювання обсягів виробництва навколо середнього значення за останні сім років складає 36,71%. У регіональному розрізі спостерігається нижчий ступінь стабільності, ніж по сільському господарству, обсяги виробництва продуктів харчування коливаються більш суттєво, що не дозволяє робити точні прогнози подальшого розвитку. Однак, слід зазначити, що в 10 регіонах харчова промисловість розвивається стабільно, а у деяких – навіть стабільніше, ніж сільське господарство.

Таблиця 3.
Оцінка стабільності розвитку виробництва продовольчих ресурсів (2005-2011 рр.)*

Регіон	Стабільність розвитку сільського господарства			Стабільність розвитку харчової промисловості		
	абсолютна, млн. грн.	відносна, %	рівень варіювання	абсолютна, млн. грн.	відносна, %	рівень варіювання
Україна	18623,7	9,56	низький	51257,3	36,71	високий
АР Крим	1072,1	15,77	середній	688,3	33,49	високий
Вінницька	1539,7	12,65	середній	372,1	21,16	середній
Волинська	258,5	4,97	низький	241,1	19,74	середній
Дніпропетровська	1384,8	11,57	середній	4496,2	24,68	середній
Донецька	802,1	8,22	низький	2384,3	12,57	середній
Житомирська	998,6	13,86	середній	70,4	7,59	низький
Закарпатська	115,3	3,01	низький	110,8	18,11	середній
Запорізька	712,1	9,16	низький	356,2	5,99	низький
Івано-Франківська	306,3	6,80	низький	565,5	25,32	високий
Київська	970,9	8,40	низький	389,8	11,67	середній
Кіровоградська	1211,9	14,18	середній	89,8	13,38	середній
Луганська	443,7	7,84	низький	603,6	9,83	низький
Львівська	366,0	4,81	низький	373,9	14,85	середній
Миколаївська	1265,9	18,66	середній	116,32	7,46	низький
Одеська	1263,8	14,36	середній	243,7	12,48	середній
Полтавська	1467,2	12,45	середній	643,0	13,00	середній

Рівненська	349,8	6,64	низький	59,8	6,52	низький
Сумська	696,2	10,71	середній	123,2	9,24	низький
Тернопільська	579,0	9,61	низький	30,0	7,02	низький
Харківська	1248,4	11,55	середній	371,7	9,10	низький
Херсонська	1325,4	17,64	середній	53,2	9,03	низький
Хмельницька	818,0	10,11	середній	86,6	9,06	низький
Черкаська	2189,7	20,49	середній	371,0	21,11	середній
Чернівецька	287,2	7,69	низький	55,2	17,92	середній
Чернігівська	569,7	7,74	низький	47,0	4,35	низький

*Розраховано автором за даними [4; 5]

Рівень розвитку ресурсного і виробничого потенціалів у регіонах України можна оцінити і порівняти за допомогою рангів, що вони мають за обсягами реалізації продукції на одиницю території і на душу населення. Акумуляований індекс розвитку виробництва продовольчих ресурсів обраховується як середньгеометричне значення індексів локалізації та середньдушового виробництва по сільському господарству і харчовій промисловості. Він характеризує диференціацію регіонів України за рівнем реалізації потенційних можливостей виробників продовольчих ресурсів (рис. 2).

Розраховані показники демонструють значну регіональну асиметрію: величина акумуляваного індексу розвитку виробництва коливається в межах від 0,10 (Закарпатська область) до 2,76 (Черкаська область), тобто розбіжність сягає 27,6 разів.

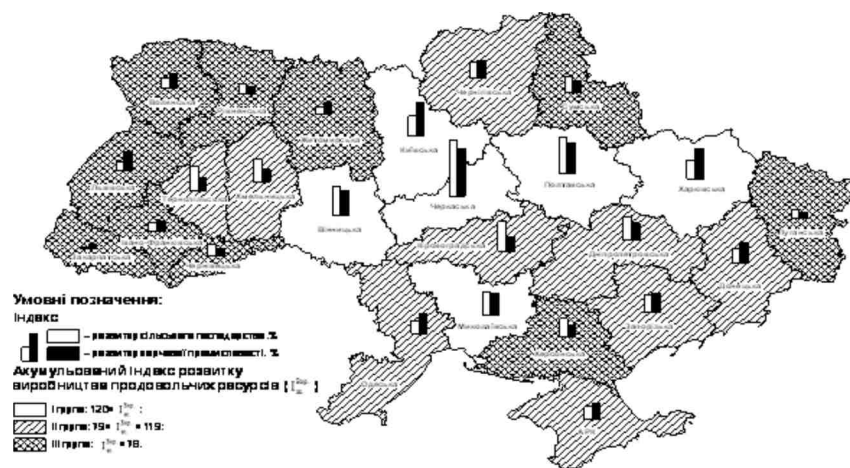

Рис. 2. Групування регіонів України за акумуляваним індексом розвитку виробництва продовольчих ресурсів

Динаміка розвитку виробництва продовольчих ресурсів у регіональному розрізі дає загальне уявлення про особливості формування пропозиції на регіональних продовольчих ринках, але не відображає її товарну структуру. Структура валової продукції сільського господарства демонструє специфіку ресурсного потенціалу (рис. 3), а структура виробництва харчової промисловості – спеціалізацію виробництва (рис. 4) [1; 2].

У загальній структурі валової продукції сільського господарства України переважає продукція рослинництва – її частка складала у 2011 р. 69,5%, причому, як свідчать статистичні дані [2], вона постійно зростає. У 1990 р. структура сільського господарства була збалансованою: 51,5% припадало на продукцію рослинництва, 48,5% – на продукцію тваринництва. У 1995 р. рослинництво займало уже 57,8%, у 2000 р. – 61,5%, у 2005 р. – 63,7%, у 2009 р. – 65,6%, а у 2011 р. – 69,5%.

Основною культурою рослинництва є зернові та зернобобові культури – їх частка коливається від 18 до 27,3% (у 2008 р.), а у 2011 р. складає 25,9% від валової продукції сільського господарства або 37,2% від продукції рослинництва.

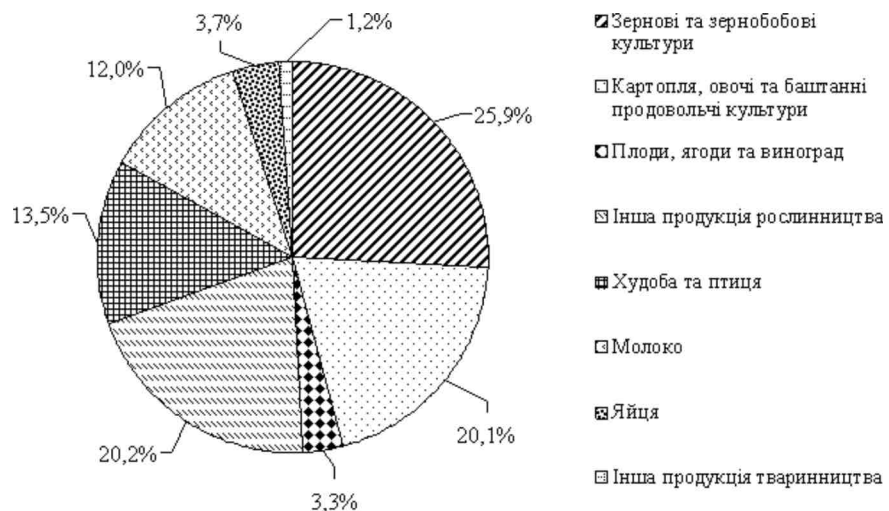

Рис. 3. Структура валової продукції сільського господарства України в 2011 р.

Найбільшу частку в продукції тваринництва займає худоба та птиця – 44,4% (або 13,5% від валової продукції сільського господарства). Молоко складає відповідно 39,5% (12,1%).

У структурі виробництва харчової промисловості найбільшу частку мають м'ясо і м'ясні продукти та молочні продукти і морозиво – 15,8 і 15,2% відповідно, виробництво олії і тваринних жирів забезпечує 9,5% загального обсягу продовольчих товарів, напої – близько 21%. Решта товарних груп мають частки від 3 до 6%.

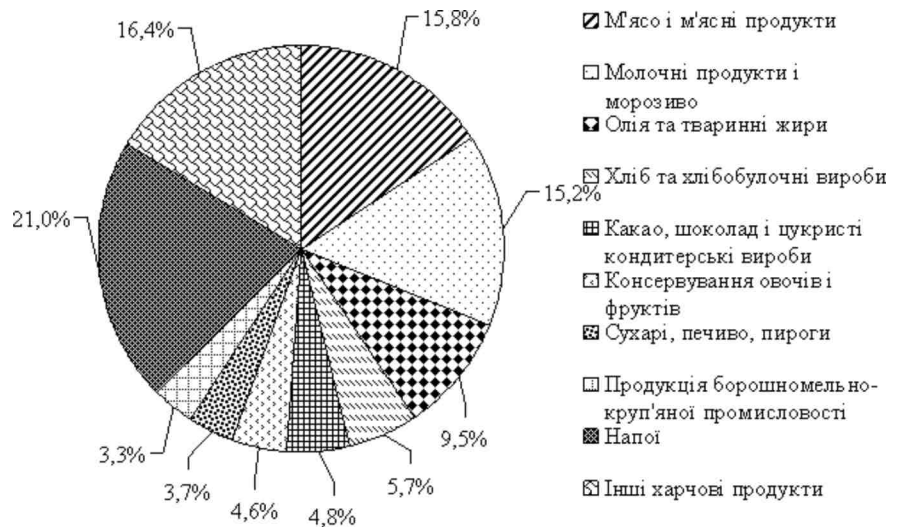

Рис. 4. Структура реалізованої продукції харчової промисловості України в 2011 р.

Про тенденції розвитку регіональних продовольчих ринків та регіональних харчопродовольчих комплексів свідчить динаміка реалізації розглянутих товарних груп. Вона дає можливість оцінити вплив динамічних змін обсягів виробництва окремих видів продовольчих ресурсів і продуктів на загальні галузеві тенденції і оцінюється за допомогою темпів росту обсягів виробництва основних видів продовольчих товарів та коефіцієнтів галузевого випередження ($K_{ГВ}$) (табл. 4).

Як свідчать розраховані показники, у сільському господарстві зростання більш суттєве, ніж у харчовій промисловості, де за останні п'ять років середньорічний темп росту склав 100,6%. Позитивна динаміка у сільськогосподарському виробництві обумовлена, насамперед, суттєвим збільшенням обсягів виробництва і реалізації картоплі (в середньому на 124,5% щорічно), овочів (116,8%), олійних культур (114,1%), плодів, ягід і винограду (112,7%), зернових культур та яєць (110% щорічного зростання по кожному виду продуктів). Це обумовило відповідні величини коефіцієнтів галузевого випередження: 117,2%, 110%, 107,4%, 106,1%, 103,6% і 103,7%. Однак, продуктів, по яких спостерігається суттєве відставання від середньогалузевої динаміки, також досить багато. Це, у першу чергу, мед ($K_{ГВ} = 84,3\%$), цукрові буряки ($K_{ГВ} = 87\%$), олія ($K_{ГВ} = 92,8\%$), баштанні культури ($K_{ГВ} = 93,8\%$), молоко і молочні продукти ($K_{ГВ} = 94,5\%$).

Таблиця 4. Динаміка реалізації продовольчих ресурсів

Показник	Темп росту, % до попереднього року					$T_p^{сер}$, % (2007-2011 рр.)	$K_{ГВ}^*$, %
	2007	2008	2009	2010	2011		
1	2	3	4	5	6	7	8
Сільськогосподарська продукція	82,3	135,8	116,6	88,0	117,9	106,2	100
у тому числі							
зернові культури	78,4	177,3	128,0	74,7	120,9	110,0	103,6
олійні культури	108,5	125,0	130,6	107,1	101,9	114,1	107,4
цукрові буряки	69,3	79,3	60,8	148,9	135,1	92,4	87,0
картопля	149,9	146,7	119,2	94,9	120,2	124,5	117,2
овочі	104,2	127,9	146,6	80,0	139,3	116,8	110,0
плоди, ягоди та виноград	132,3	122,8	103,8	102,3	105,6	112,7	106,1
баштанні культури	77,2	114,8	132,1	84,3	99,5	99,6	93,8
худоба та птиця	120,7	102,3	107,9	109,6	106,3	109,2	102,8
молоко і молочні продукти	90,5	100,5	108,7	100,5	102,9	100,4	94,5
яйця	101,1	114,6	110,8	109,9	114,6	110,1	103,7
мед	81,9	102,7	109,6	70,6	88,3	89,5	84,3
олія	79,5	108,8	176,9	85,5	71,1	98,6	92,8
цукор	102,8	120,7	81,8	112,1	127,9	107,8	101,5
гриби	102,9	133,3	133,3	128,1	72,0	111,0	104,5
Виробництво харчових продуктів, напоїв	107,8	97,7	94,7	103,2	100,0	100,6	100,0
у тому числі							
виробництво м'яса і м'ясних продуктів	119,4	96,2	88,6	106,8	105,2	102,7	102,1
перероблення та консервування овочів та фруктів	121,2	97,5	84,1	94,4	110,4	100,7	100,1
виробництво олій та тваринних жирів	109,9	89,7	130,1	107,5	104,5	107,6	107,0
виробництво молочних продуктів та морозива	107,8	93,2	90,1	98,3	93,3	96,3	95,7
виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалю та крохмальних продуктів	109,8	107,1	92,8	96,1	99,6	100,9	100,3

виробництво хліба та хлібобулочних виробів	97,3	98,5	90,7	100,3	99,7	97,2	96,6
виробництво какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів	109,0	102,6	97,7	104,0	96,5	101,9	101,3
виробництво напоїв	113,3	100,4	92,7	104,8	90,8	100,1	99,5

* Розраховано автором за даними [5, с. 111]

Що стосується продукції харчової промисловості, то по більшості товарних груп спостерігається випереджальне зростання. Відставання має місце лише у виробництві молочних продуктів і морозива ($K_{ГВ} = 95,3\%$), хліба та хлібобулочних виробів ($K_{ГВ} = 96,6\%$), а також незначне відставання у виробництві напоїв ($K_{ГВ} = 99,5\%$). Отже, найбільш залежними від динаміки змін у сільському господарстві виявилися виробництва молочних продуктів та хлібобулочних виробів.

Висновки. Аналіз тенденцій розвитку харчопродовольчих комплексів регіональних господарських систем, побудований з урахуванням специфіки функціонування сільського господарства, як ресурсного потенціалу, та харчової промисловості – як виробничого потенціалу формування пропозиції на ринку продовольчих ресурсів, продемонстрував більш стабільну динаміку розвитку першого у регіональному розрізі. У харчовій промисловості динаміка по регіонах суттєво відрізняється, причому за останні п'ять років вона суттєво погіршується порівняно з попередніми п'яти роками. Крім того, сільське господарство розвивається більш стабільно, має вищі показники рентабельності, обсяги інвестування, ніж харчова промисловість, що відображає низьку ефективність реалізації виробничого потенціалу РПР. Взагалі Україна за природно-ресурсним потенціалом займає одне з провідних місць у світі, але він використовується неефективно. В результаті неефективно функціонують і регіональні продовольчі ринки. Основними проблемами з боку формування пропозиції продовольчих ресурсів є: низький рівень конкурентоспроможності продовольчої продукції та економічної ефективності виробництва, використання застарілих технологій, низька інвестиційна привабливість і, як наслідок, недостатній рівень інвестування галузі, зростання залежності від державного фінансування.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Сільське господарство України – 2011. Статистичний збірник [Текст]. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 386 с.
3. Склярєць Д.В. Торгівля як релевантна компонента конкурентного середовища регіонального економічного простору / М.П. Бутко, Д.В. Склярєць // Економіка і держава. Міжнародний науково-практичний журнал – 2011. - №12. – С. 23-27.
4. Статистичний збірник "Регіони України" 2012. Частина II [Текст]. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 801 с.
5. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Текст]. – К.: ТОВ "Август Трейд"; Державна служба статистики України, 2012. – 558 с.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2013 р.

